

ADRIAN NĂSTASE

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

DOCTOR HONORIS CAUSA 2002

**Dizertația domnului Adrian Năstase la decernarea titlului de Doctor Honoris Causa al
Universității din Craiova -1 octombrie 2002**

Stimate Domnule Rector, stimați membrii ai Senatului, Înalt Preasfinția Voastră, stimați colegi, dragi membri ai Guvernului, stimați parlamentari, dragi studenți,

Dați-mi voie în primul rând să vă mulțumesc pentru această zi emoționantă, la acest început de an universitar. Deți au trecut 33 de ani de la momentul în care am pășit pragul Facultății de Drept din București, simt emoția acestei zile, la fel aproape cu tinerii studenți de azi, care pășesc pentru prima dată în Universitate. Am ascultat, stimate domnule profesor Dogaru acest Laudatio și mă întrebam dacă eu sunt cel pe care-l prezentați. Ați strâns în frumoase cuvinte o istorie personală de mai multe decenii cu realizări poate, dar și cu foarte multe întrebări. Întotdeauna am considerat că datoria cercetătorilor este de a oferi mai multe întrebări decât răspunsuri, în timp ce datoria profesorilor este să ofere mai multe răspunsuri decât întrebări, pentru că ei trebuie să dea certitudini, ei trebuie să transfere ceea ce este validat, deși într-o parte a activității lui, orice profesor este și cercetător.

Dați-mi voie astăzi, în câteva cuvinte, să vorbesc despre dinamica păcii și dreptul internațional astăzi. Am ales acest titlu pentru a reaminti un frumos discurs, cu ocazia primirii titlului de Doctor Honoris Causa, de către Nicolae Titulescu, în anii '30 și pentru că, pe de altă parte, cred, în momentul de față, dreptului internațional i se rescriu principalele capitole, în condițiile în care relațiile dintre forță și Drept, dintre putere și Drept, dintre influență în plan internațional și Drept, capătă conștiință și elemente noi.

Dreptul internațional a fost gândit de către marii fondatori ca un drept al războiului și al păcii. Totdeauna, în secolele anterioare, a existat un balans între preocuparea pentru a reglementa condițiile de desfășurare a războiului, iar pe de altă parte, încercarea de a izola războiul și de a consolida pacea. Istoria omenirii nu a fost neapărat marcată prin perioadele de pace, ci mai curând prin războaiele care au stabilit cronologia evenimentelor.

Împărțim Dreptul internațional în funcție de primul război mondial, de al doilea război mondial, pentru a arăta felul în care am trecut de perioada războaielor coloniale spre o perioadă în care regula de drept încearcă să izoleze agresiunea sau războiul injust între metodele de rezolvare a conflictelor internaționale. Dreptul internațional, la fel ca și Dreptul intern încearcă să rezolve conflictele care sunt inerente în viața societății, niciodată regula de drept nu a putut să elimine ceea ce este contradictoriu, ceea ce este interes divergent, ceea ce este conflict, ceea ce se poate transforma într-un litigiu.

Problema dintotdeauna a Dreptului a fost însă, mai ales în plan internațional, să găsească modalitățile prin care aceste conflicte să fie rezolvate în mod pașnic. Fac toată această introducere și am să mai continui puțin pentru a reveni la conflictele de astăzi, pentru a înțelege dinamica păcii într-o perioadă în care spunem că s-a încheiat războiul rece. Aș vrea să reamintesc, pentru cei care sunt astăzi aici și cărora le mulțumesc pentru acest gest de prietenie, faptul că modul de soluționare a conflictelor în plan internațional a adăugat în permanență formule tot mai ingenioase.

Dacă inițial doar negocierile erau acceptate ca formulă directă, bilaterală, ulterior s-au înțeles că există situații în care singura formulă posibilă e soluționarea prin intermediul unui terț. Rolul terțului însă, poate să fie unul de consultantă, poate să fie unul de ajutor de comunicare, bunele oficii au acest rost, terțul însă poate să vină cu o soluție posibilă, medierea este o astfel de formulă de soluționare. Această soluție e doar oferită părților în conflict, în ideea că, ele nemaiputând să comunice au nevoie de un prieten, au nevoie de cineva care să le găsească o formulă care să-i ajute în soluționarea conflictului.

Este necesar, uneori, să fie stabilite faptele. Ancheta internațională, ea nu reprezintă o modalitate în sine de a rezolva conflictele, dar poate să ajurte la găsirea unei soluții. Aceste modalități nejurisdicționale au fost completate mai târziu, prin modalitățile jurisdicționale, arbitraj sau justiție internaționale. Arbitrajul reprezintă o formulă ad-hoc sau permanentă prin care un tribunal desemnat de către părți împreună și pe baza unor înțelegeri prelabile, poate să ofere o soluție, care, de data aceasta e obligatorie, pe baza angajamentului anterior al părților.

Jurisdicțiile internaționale au mers un pas mai departe încercând să găsească o soluție pentru ceea ce a fost dintotdeauna dreptul internațional, o formulă drept de coordonare bazat pe egalitatea subiectelor și care a penetrat uneori critici de nefuncționare.

Am ajuns la acest capitol al jurisdicțiilor internaționale, pentru că, în acest moment, sunt cel puțin două elemente importante, două dezvoltări interesante pe care va trebui să le urmărim: Tribunalul de la Haga, Tribunalul Penal Internațional. Pe de o parte, reprezintă oare Tribunalul de la Haga doar un tribunal al învingătorilor așa cum a fost Tribunalul de la Nuremberg? Reprezintă cumva Tribunalul Penal Internațional o soluție doar pentru cei mai puțin puternici? Sunt întrebări pe care, fără îndoială trebuie să ni le punem în cadrul evoluției Dreptului internațional.

Așa cum cred, ar trebui să scăpăm de unele dintre temerile noastre anterioare și să înțelegem că evoluțiile și soluțiile posibile în cadrul Curții Internaționale de Justiție pot să ducă mai rapid la înțelegeri și la soluții, decât cele pe care să le căutăm în spațiul strict bilateral. O să vă dau un exemplu, dincolo de faptul că nu am știut să tratăm problemele delicate în relația cu Ucraina în cadrul unui pachet de înțelegeri în 1987, considerând că acel acord notificat de Parlament a stabilit un fundament pentru viitor, rămân anumite probleme care nu sunt încă soluționate inclusiv delimitarea platoului continental și care în opinia mea foarte greu își vor găsi de acum încolo rezolvarea printr-un cadru strict bilateral. Acest lucru este bazat pe faptul că în momentele noi, de consolidare statală, din Ucraina, cu tensiunile inerente politice va fi foarte greu pentru orice Guvern sau președinte ucrainian să vină să propună o soluție de compromis care oricum va fi considerată ca o concesie.

Pe de altă parte, în România, a accepta formule foarte ample așa cum sunt sugerate de partea ucrainiană nu e benefic. Care poate fi soluția? Utilizarea unui terț de bună credință, cu experiență care va ști să judece și să găsească o formulă care să poată să fie agreată de cele două parlamente și de instituțiile celor două țări.

Această chestiune nu trebuie să mai însemne nervozitate politică. Statele importante au avut astfel de litigii și le-am tratat în cadrul jurisdicției de la Haga și au

continuat relațiile politice, economice, fără nici un fel de dificultate. Iată cum, dinamica păcii, astăzi, ne impune înțelepciunea de a recurge cu încredere la terț, de a recurge în anumite cazuri la jurisdicția internațională.

A existat poate uneori ideea că interesele unei țări nu pot fi apărate decât prin arme sau numai în mod politic într-un mod exclusiv.

Evoluțiile de astăzi, evoluțiile la nivelul conceptului de suveranitate, ne arată că uneori soluțiile adoptate în comun, pe formula WIN-WIN, pot să fie mult mai eficiente. În definitiv, delimitarea platoului continental, de ce este importantă oare? Pentru că bănuim sau sperăm și unii și alții să găsim în Marea Neagră resurse importante de petrol. Dar până la urmă o formulă de compensiune a acestor eventuale resurse poate să însemne, în definitiv și pentru România și pentru Ucraina, un interes major pentru a găsi o soluție. Iată cum, ideile poate mai vechi, bazate pe constituții politice sau juridice mai vechi, nu fac decât să ne țină blocați, în timp ce alte țări își realizează interesele, exploataând anumite resurse sau căutând formule de realizare a unor interese distincte.

Dați-mi voie să trec acum la un alt aspect: fundamentul Dreptului. Domnule Profesor, i-ați amintit pe câțiva dintre marii profesori. Mircea Djuvara a fost unul dintre ei. Fundamentul Dreptului, pentru mulți a reprezentat tentația unei căutări în arhive sau în filosofie. Pentru Mircea Djuvara, dreptul natural a reprezentat prin excelență, un fundament pe care a încercat să construiască dreptul în vigoare. Mă gândeam pentru o clipă la distanța dintre el și pozitivisti și dați-mi voie să vă spun că în anii de cercetare am căutat o soluție pe care și acum să o consider pozitivă cel puțin pentru Dreptul internațional. Am încercat să subliniez rolul valorilor în drept și pe o linie mai curând apropiată de dreptul natural, să construiesc un fundament axiologic pentru Dreptul internațional. Există o lucrare pe care nu ați citat-o și la care eu țin foarte mult, se numește "Principiile dreptului internațional". Este o lucrare de o sută și ceva de pagini care a apărut la începutul anilor '80 și pe care am coordonat-o împreună cu colega mea Dumitra Lupescu.

Introducerea la acea carte conține în esență această teorie, la care am lucrat destul de mult și pe care o consider importantă cel puțin pentru Dreptul internațional. Și dacă vom face astăzi o examinare a principiilor Dreptului internațional, vom vedea că toate aceste principii sunt construite în jurul unei valori, fie că vorbim despre egalitatea suverană, fie că vorbim despre valoarea tratatelor, fie că vorbim despre utilizarea forței. Avem de fiecare dată nevoie să înțelegem conotațiile valorilor, în constituția lor permanentă și aici este probabil unul din lucrurile pe care nu le explicăm suficient. Valorile își schimbă conținutul, egalitatea sau libertatea pot avea alte sensuri în perioada romană, alte sensuri în perioada revoluției franceze, alte sensuri în perioada recolonizării din anii '60, alte valori astăzi și din acest motiv trebuie să acceptăm că dreptul nu poate fi imuabil. el este supus eroziunii din partea realității, pentru că între aceste două platouri, cel al Dreptului internațional și cel al relațiilor internaționale intervin acești vectori care sunt valorile și care prin dinamica lor continuă la nivelul realității, deci cel al vieții internaționale, în zona discontinuă a Dreptului intervin cu o anumită presiune care impune revizuirea textelor sau revizuirea principiilor. Din acest motiv, probabil că astăzi, la 12 ani după revoluțiile din răsărit, la cei 12 ani sau 10 ani de la încetarea războiului rece, e nevoie să revedem Dreptul internațional, mai ales în conținutul său, rolul

Consiliului de Securitate, nefolosirea forței, conceptul de agresiune. Conceptul de agresiune și definiția agresiunii a fost dată în contextul în care agresiunea putea fi localizată pe teritoriul unei țări sau la nivelul unor grupuri localizate teritorial. Răspunderea internațională era evidențiată tocmai prin această legătură dintre un grup terorist eventual și teritoriul unui stat, pe baza prezumției că statul pe teritoriul căruia se află grupuri experimentale, are datoria de a interveni, de a preveni o acțiune de tip terorist.

Astăzi lucrurile s-au schimbat. Agresiunea este delocalizată. Practic, din acest punct de vedere, există un război al fiecăruia cu toți, pentru că, în definitiv, sub aspectul terorismului, acțiuni teroriste pot fi pregătite oriunde în afară, al adresa instituțiilor sau intereselor unui stat. Aceste schimbări extraordinare înseamnă schimbări inclusiv în ceea ce privește legitima apărare, la nivel individual sau la nivel colectiv, prin intermediul Națiunilor Unite, cu acordul Consiliului de Securitate. Iată cum probleme distincte, probleme noi, speciale, apar în situația conflictului cu Irakul. Aceste probleme s-au pus și în 1990. Îmi amintesc că atunci România era membru în Consiliul de Securitate, eram ministru de externe în acea perioadă, în august 1990, când s-a produs agresiunea Irakului împotriva Kuveitului. România avea chiar președenția Consiliului de securitate. A fost atunci o mare responsabilitate pentru noi, dar situația era extrem de clară și dacă discutăm astăzi despre situația din Irak, trebuie să căutăm rădăcinile în acel conflict de la începutul anilor '90, când practic Irakul a invadat o altă țară, considerând că din națiuni istorice, interese politice, interese economice, teritoriul Kuveitului îi aparține, distrugând un stat, distrugându-i structurile, instituțiile. Acela a fost punctul în care Irakul s-a angajat într-un nivel incorect, într-un conflict internațional, care a generat sancțiuni care iată, și acum sunt încă discutate și asta după ce ani de zile, cred că 10 ani, Irakul a fost în război cu Iranul, într-un alt conflict, deasemeni dificil de explicat.

Trăim într-o lume în care conflictele locale aproape că au dispărut. Este bine, este rău? Unii spun că aceste conflicte locale erau mai curând valve prin care tensiunea internațională se disipa. Alții spun că aceste conflicte locale justificau evoluțiile și creșterile în domeniul industriilor de apărare, din diferite țări. Astăzi, în condițiile în care țările se împart în țări bune și țări rele și exportatorii de armament se împart între ei și noi de obicei, doar ei au dreptul să exporte armament.

Sunt evoluții care sigur că trebuie să le luăm în calcul. România, înainte de '89, era al cincilea exportator din lume în domeniul armamentului. După '89, am descoperit că noi exportam armament doar în zone sensibile. Pe bună dreptate, un armament foarte sofisticat, era greu de exportat și oricum veneam în concurență cu alții.

Vorbeam despre dinamica păcii astăzi. Pacea, spunea Nicolae Titulescu poate să fie foarte fierbinte. Și este ceea ce simțim uneori și astăzi. De aceea, mi s-a părut atât de util să revenim la Nicolae Titulescu, pe care de fiecare dată l-am considerat, pentru o clipă, contemporanul nostru și aici, la Craiova, patria lui natală, aș vrea să vi-l aduc din nou în amintire și să-l fac părtaș pe Nicolae Titulescu la acest moment de bucurie pentru că avem nevoie să învățăm că nu putem niciodată să răzbim singuri și pe de o parte ne ajută cei din trecut, pe de altă parte trebuie să ne biziim pe cei din prezent. Direcția noastră este viitorul.

De aceea tot ceea ce facem acum este de fapt o transformare a ceea ce în trecut a fost conflict, a ceea ce astăzi numim competiție. Competiția ne poate face să fim mai buni. Și de aceea, cred, la acest început de an universitar, datoria noastră este să încurajăm competiția, pentru a ajunge la performanță.

Vă mulțumesc foarte mult!